džio perkasos, iš viso ištiriant bendrą 80 m² plotą.

Perkasoje 6, 1,35–1,4 m gylyje nuo esamo žemės paviršiaus, fiksuotos duobės dugne aptikta šlifuoto rausvo granito antkapinės plokštės dalis su išlikusiu užrašu vokiečių kalba: *geb.23. Mai.186 gest.2.Nov.1918*. Antkapinės plokštės kairėje ir dešinėje šiame gylyje atsidengė dviejų kapo duobių kontūrai. Taisyklingo stačiakampio formos kapų duobės, kurių kiekviena 210x100 m dydžio, ilgosiomis kraštinėmis orientuotos R–V kryptimi. Tai nesuardyti XX a. pradžios kapai. Pasikonsultavus su dr. G. Zabiela, buvo apsiribota daline šių kapų dokumentacija, atsisakant šiuos kapus visiškai atidengti.

Panašiame kaip ir aptikti kapai gylyje perkasos V dalyje buvusios duobės dugne aptiktos geležinės kapo tvorelės liekanos.

Tyrimų duomenys leidžia teigti, jog šioje vietoje XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje buvo kaimo kapinės, įrengtos aukštumėlės viršuje. Jos užėmė maždaug 60x25 m plotą. P ir V kapinių ribą vis dar žymi senų medžių eilė. Kapinėse galėjo būti maždaug 10–15 kapų. Didžioji jų dalis, spėjama, yra išplėšta ir sunaikinta.

The 8th–20th-century Cemetery in Klaipėda Free Economic Zone (FEZ)

In 2011, eight 2 x 5 m trenches (a total of 80 m²) were excavated in a roughly 500–600 m² area in the SW part of the Klaipėda FEZ. Part of a polished red granite flat headstone with a German inscription, the contours of two grave pits, and the remains of an iron grave fence were discovered. The finds show that a village cemetery had existed at this site in the late 19th – early 20th century.

Roma Songailaitė

Skuodo senkapis

Rengiant istorinės Skuodo miesto centrinės aikštės (dabar kvartalo, ribojamo Vytauto, Birutės, P. Cvirkos ir Gedimino gatvių) (UK 17108) rekonstrukcijos projektą bei klojant šiluminę trasą, 2010 m. vykdyti jos žvalgomieji archeologiniai tyrimai ties Gedimino gatve. Bendras tirtas ir fiksuotas plotas siekė 337 m². Tyrimų metu atidengtas 160 m² grindinio fragmentas, klotas XIX a. pradžioje iš netašytų lauko riedulių, su latakais. Ties Gedimino g. 4 PR kampu po grindiniu rasti 2 kapaviečių duobių kontūrai. Tyrimų metu nustatyta, kad Gedimino g. P pusėje yra išlikusių kelių statybos etapų pastatų pamatų su XVI a. pabaigos – XX a. pradžios kultūriniu sluoksniu *(ATL 2010 metais,* Vilnius, 2011, p. 379–386).

Atsižvelgusi į 2010 m. žvalgomųjų tyrimų išvadas, UAB „Klaipėdos projektas“ parengė projektą „Skuodo miesto centrinės dalies sutvarkymas“, kuriame numatyta išsaugoti išlikusį senosios aikštės grindinį. Jo ardymai galimi tik suprojektuotose lietaus nuotekų trasose, kur būtina atlikti žvalgomuosius tyrimus. Pagal suderintą projektą aikštei išryškinti turėjo būti keičiamos šaligatvių dangos, tvarkomi želdiniai. Pagrindiniai žemės judinimo darbai numatyti klojant lietaus nuotekų ir elektros trasas bei renovuojant buitinių nuotekų, vandentiekio tinklus aikštę ribojančiose gatvėse.

2011 m. balandžio–spalio mėnesiais projektas įgyvendintas tik lietaus nuotekų trasų bei dalyje elektros stulpų ir linijų keitimo vietose. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų metu buvo iškastas 31 šurfas ir 3 perkasos (tirtas plotas siekė apie 150 m²), detaliųjų archeologinių tyrimų metu ištirtas 20 m² plotas. Bend-

ras ištirtas plotas 170 m², žvalgyta apie 600 m². Tyrimų metu nustatyta, kad XVII–XVIII a. aikštės R bei PR pusėse buvę drėgna, aikštė buvusi padengta žabais bei ant jų piltomis plytų griuvenomis. Vėliau užpylus molio bei smėlio pagrindus, paklotas grindinys. Po grindiniu rasta 1822 m. Frydricho Vilhelmo III sidabrinė moneta (1/6 talerio) ir tarp grindinio akmenų 1842 m. Nikolajaus I varinė ¼ kapeika leistų manyti, kad aikštė buvusi išgrįsta XIX a. I pusėje. XX a. 7–8 dešimtmečiais užstačius aikštę, dalis grindinio buvo užasfaltuota arba pateko po šaligatvio plytelėmis.

2011 m. prie Gedimino g. 4 buvo rasta 10 palaidojimų: iš jų tik kapas 2 buvo pilnai išlikęs. Kapas 1 buvo savavališkai perkastas darbininkų, kapai 3, 4, 5 išimti tik iš dalies, nes užbetonuoti, kapas 6 sunaikintas medžių šaknų, kapas 7 apnaikintas statant laiptus, ant kapų 8, 9, 10 dešiniųjų pusių pakloti ryšių trasos vamzdžiai, kairiosios pusės apnaikintos. Archeologinių tyrimų metu apie 20 m² plote buvo rasti 6 kapai (5–10). Kapai 1–2 preparuoti, nes pateko į atraminės sienutės pamatų duobę, kapai 3–4 rasti griaunant senąją atraminę sienutę, nes jų dalys užbetonuotos. Mirusieji orientuoti galvomis į V, ŠV puses, 260–290° kryptimi. Iš ištirtų 10 kapų su įkapėmis rasti 8 kapai (1 pav.), be įkapių – 2. Daugiausia kapuose rasta monetų, žalvarinių žiedų ir sunykusių geležinių peilių. Su monetomis rasti 4 kapai. Iš viso rasta 10 monetų: ankstyviausia – Jono Albrechto (1492–1501) Lenkijos pusgrašis, vėlyviausios – 4 Žygimanto Augusto (1548–1572) denarai. Rasti 5 šilingai: 1537 m. Rygos miesto, Valterio Pletenbergo (1494–1535) Livonijos šilingas ir 3 – Rygos arkivyskupo Vilhelmo Brandenburgo (1539–1563). Su žiedais buvo 3 kapai – iš viso rasta 11 žiedų. Iš jų 4 su platesne profiliuota priekine dalimi, puošta duobučių eilėmis, sudarančiomis ornamentą; 5 su platesne ovalo formos priekine dalimi, su įrėžtais neaiškiais ženklais; 1 su platesne stačiakampio formos priekine dalimi, su įrėžtais neaiškiais ženklais ir 1 juostinis, sulankstytas, padarytas iš skardos, su priekinėje dalyje iškilusia akute. Rasti 4 geležiniai sunykę su gausiomis apnašomis peiliai šiuo metu konservuojami. 3 iš jų kriauniniai, tiesiomis nugarėlėmis, koteliai kauliniai, 17,5–20 cm ilgio, geležtės plotis 1,5–2 cm. Vienas peilis įtveriamasis. Jo išlikusio fragmento ilgis apie 11 cm. Rastos kapuose įkapės, daugiausia žiedai, būdingi aptiktiems Mažeikių (Šiaulių r.), Pavirvytės–Gudų (Akmenės r.) senkapiuose. Skuodo r. senkapiai mažai tyrinėti, žinoma tik apie Stripinių I ir II kaimų senkapių 1975 m. tyrinėjimus (vadovas Albertas Lisanka).

1 pav. Kapo 1 žiedai ir dirželis. R. Songailaitės nuotr.
Fig. 1. The rings and strap from burial 1.

Apibendrinus tyrimų metu rastą medžiagą bei remiantis iki šiol publikuotais istoriniais šaltiniais, galima padaryti tam tikras išvadas apie Skuodo raidą. Nuo XIII a. iki XVI a. pabaigos senasis Skuodas kūrėsi Bartuvos upės kairiame krante, prie dvaro. Jonas Chodkevičius XVI a. II pusėje į R už Bartuvos naujam miestui skyrė vieną valaką žemės ir jame 1564–1569 m. pastatė pirmąją evangelikų liuteronų bažnyčią, o katalikams 1567 m. naujoje miesto aikštėje buvo pastatytas paminklinis kryžius, kurį žmonės vadino Mūro kryžiumi (jis savo vietoje, kelis kartus atstatytas, išliko iki šiol). Kol nebuvo bažnyčios, prie jo buvo laikomos pamaldos. Katalikų bažnyčia prie Bartuvos upės buvo pastatyta apie 1614 m. Pagal tyrimų medžiagą galima teigti, kad tarp liuteronų bažnyčios ir Mūro kryžiaus buvusi kalvelė. Joje buvo laidojama. Pagal kapuose rastų monetų datavimą palaidojimai galėjo būti iki liuteronų bažnyčios ir Mūro kryžiaus statybos. Iš 2011 m. rastų 10 kapų 1–2 orientuoti 340° laipsnių kryptimi į Mūro kryžių, 5–10 – 270–290° kryptimi į senąją katalikų bažnyčią. 2009 m. tirtas moters kapas, galva orientuotas 55–60° į evangelikų liuteronų bažnyčią. Mirusiosios rankos sukryžiuotos krūtinės srityje, taip laidojami evangelikai liuteronai. Kape įkapių nerasta. Skuodo miesto centrinėje aikštėje surastų ir ištirtų kapų medžiaga yra svarbi šio naujai surasto objekto datavimui bei miesto raidos tyrinėjimams.

2009–2011 m. vykdyti tyrimai teritorijoje prie Gedimino g. 4 P fasado leidžia lokalizuoti XVI a. vidurio – II pusės Skuodo senkapį. Dalis senkapio jau sunaikinta, nes pateko po Gedimino g. 4 pastatu (1963 m. statytas buvusio Lietuvos komunistų partijos Skuodo rajono komiteto pastatas). Pastato ŠV, Š bei ŠR pusėse (šurfai 17, 18, 19A, 21, 31, plotas 1) palaidojimų nerasta. Prie Gedimino g. 2 P, PR bei ŠR fasadų (šurfas 25, plotas 2, atkarpos 1–2) tirtose vietose palaidojimų taip pat nerasta. Gedimino g. 4 P pusėje, senosios atraminės sienutės vietoje (šurfai 22–23) rasti apnaikinti kapai. Senkapio R ribos siekia Gedimino g. 2. P ribos nustatytos tik iki šaligatvio viduriu paklotų ryšių tinklų (jie kloti ant palaidojimų, nuėmus grindinį), o šaligatvio P pakraščiu praeinanti senoji elektros trasa paklota ant grindinio, nesiekiant kapaviečių.

Lokalizuoto XVI a. vidurio – II pusės Skuodo senkapio dar išlikusią dalį būtina įtraukti į saugomų archeologijos objektų sąrašą. Pagal turimą tyrimų medžiagą žinoma, kad po buvusios aikštės grindiniu dar išlikę kapai Meno mokyklos (Gedimino g. 4) P pusėje (žalioje zonoje 70–80 cm gylyje ir šaligatvio zonoje 45 cm gylyje) bei tarpe tarp Meno mokyklos (Gedimino g. 4) ir Darbo biržos (Gedimino g. 2).

Skuodas old cemetery

In 2011, 170 m^2 were excavated and 600 m^2 surveyed in the historic central square of the city of Skuodas (NW Lithuania) and ten burials were found, two of which were intact, the rest disturbed. Eight contained grave goods (Fig. 1). Coins, bronze rings, and disintegrated iron knives were mostly discovered. The conducted investigation allows the location of the Skuodas old cemetery from the mid – second half of the 16th century to be identified. Part of it was destroyed in 1963 in erecting the building at Gedimino St. 4, the rest will have survived. The S part of the cemetery was paved with stones in creating the square in the first half of the 19th century.